

AFG‘ONISTONDA DAVLATCHILIK INQIROZI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23087142>

Halimova Durdona Farhodovna

Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti
tarix fakulteti 1-bosqich talabasi halimovadurdona20@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Afg‘onistonning XX asr oxiri va XXI asr boshidagi murakkab ijtimoiy-siyosiy evolyutsiyasi tadqiq etiladi. Tadqiqotda 1973-yilda Sardor Muhammad Dovudxon tomonidan monarxiya ag‘darilishi va respublika tuzumining o‘rnatilishi, 1979-yildagi Sovet qo‘shinlarining mamlakatga kirishi, uning geosiyosiy oqibatlarini, keyinchalik yuzaga kelgan fuqarolar urushi va “Tolibon” harakatining siyosiy sahnaga chiqish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, Afg‘oniston fojiasining asosiy dolzarb sabablari, tashqi kuchlarning mamlakat ichki barqarorligiga ta’siri hamda Afg‘oniston davlatchiligining inqirozli davrlari qiyosiy o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Afg‘oniston, Oltin davr, ichki bo‘linish, Muhammad Zohirshoh, Dovudxon, Savr inqilobi, Sovet bosqini, Tolibon, geosiyosat, fuqarolar urushi.

Аннотация: В данной статье исследуется сложная социально-политическая эволюция Афганистана в конце XX и начале XXI веков. В исследовании анализируются свержение монархии и установление республиканского строя Сардором Мухаммадом Дауд-ханом в 1973 году, ввод советских войск в 1979 году и его геополитические последствия, последовавшая за этим гражданская война и процессы выхода движения «Талибан» на политическую арену. Также сравнительно изучаются основные актуальные причины афганской трагедии, влияние внешних сил на внутреннюю стабильность страны и кризисные периоды афганской государственности.

Ключевые слова: Афганистан, Золотой век, внутренний раскол, Мухаммад Захир-шах, Дауд-хан, Саурская революция, советское вторжение, Талибан, геополитика, гражданская война.

Annotation: This article examines the complex socio-political evolution of Afghanistan in the late XX and early XXI centuries. The study analyzes the overthrow of the monarchy and the establishment of the republican regime by Sardar Muhammad Daoud Khan in 1973, the intervention of Soviet troops in 1979 and its geopolitical consequences, the subsequent civil war, and the emergence of the "Taliban" movement on the political scene. Furthermore, the main critical causes of the Afghan tragedy, the impact of foreign

powers on the internal stability of the country, and the periods of crisis in Afghan statehood are studied comparatively.

Keywords: *Afghanistan, Golden Age, internal division, Muhammad Zahir Shah, Daoud Khan, Saur Revolution, Soviet invasion, Taliban, geopolitics, civil war,*

Afg'oniston tarixining so'nggi yarim asrlilik davri dunyo hamjamiyati diqqat markazidagi murakkab nuqtalardan biri bo'lib qolmoqda. Bir paytlar mintaqaning madaniy va iqtisodiy markazlaridan biri bo'lgan, taraqqiyot yo'lidan borayotgan ushbu mamlakat qisqa vaqt ichida imperiyalar to'qnashuvi va mafkuraviy urushlar maydoniga aylandi. Shoh Muhammad Zohirshoh boshqaruvidagi barqarorlik va rivojlanish davri – "Oltin davr" dan so'ng boshlangan Sovet harbiy intervensiyasi mamlakat ijtimoiy – siyosiy arxitekturasini butunlay o'zgartirib yubordi. Afg'onistonning osoyishta o'tmishidan boshlab, sovet bosqini va undan keyingi Tolibon harakatining hokimiyatga kelishi ushbu mamlakat taqdirini hal qilishda asosiy rol o'ynagan omillar hisoblanadi.

Afg'onistonning 1960-1970-yillardagi "Oltin davri" – bugungi vayronalar ostida qolgan afsonaviy bir xotiraga o'xshaydi. O'sha davrlarda mamlakat "Osiyo Shveysariyasi" nomi bilan atalgan. Mamlakat poytaxti Kobul zamonaviy, toza va madaniyat markazi edi. Ta'lim sohasi rivojlangan, Kobul universiteti mintaqadagi eng nufuzli oliy ta'lim muassasalaridan biriga aylangan. Xorijlik o'qituvchilar darslar o'tishgan. 1960-yillarda universitet talabalarining 50

% ga yaqinini ayollar tashkil etgan va ular jamiyatning barcha sohalarida erkaklar bilan teng huquqlilik asosida faoliyat yuritgan. Shaharda kinoteatrlar, kafelar va kutubxonalar gavjum edi. Tadbirkorlik faoliyati taraqqiy etgan. Tadbirkorlar erkin faoliyat yuritgan. Afg'oniston g'arblik sayyohlar uchun ochiq va xavfsiz mamlakat edi. Mashhur "Hippi trail" ya'ni G'arbiy Yevropadan Janubiy Osiyoga olib borgan yo'l mamlakat hududidan o'tgan, Kobul va Hirot kabi shaharlar bu yo'lining asosiy bekatlari hisoblanardi. Zohirshoh mamlakatni 40 yil davomida boshqardi. 1964-yilda yangi Konstitutsiya qabul qilinishi Afg'oniston tarixida yangi sahifa ochdi va mamlakatni konstitutsion monarxiya yo'liga olib chiqdi.⁴ Erkin saylovlar o'tkazilgan, parlament shakllangan. Ayollarga saylash va saylanish huquqi berilgan. Ular ta'lim olishi va ishga joylashishi qo'llab – quvvatlangan. Afg'oniston sovuq urush davrida AQSH bilan ham SSSR bilan ham yaxshi aloqalarni saqlab qolgan va har ikki tomondan yirik investitsiyalarni jalb qilgan. Viktor Korgun 1963-1973-yillarni Afg'oniston tarixidagi "Demokratiya o'n yilligi" deb ataydi. Bu davrda mamlakatda ilk bor erkin matbuot paydo bo'ldi va o'nlab mustaqil gazetalar nashr etila

⁴ Louis Dupree, "Afghanistan", Princeton University Press, Princeton – 1980, B – 558.

boshlandi.⁵ Xullas, Afg'oniston bu davrda g'arb va sharq madaniyatlari uyg'unligida rivojlanayotgan mamlakat edi. Afg'onistonning "Oltin davri" – bu mamlakat o'z ichki imkoniyatlari va xalqaro hamkorlik orqali zamonaviy, dunyoviy va tinch davlat bo'la olishini isbotlagan tarixiy bosqichdir. Xo'sh, nima sababdan barqaror rivojlanayotgan jamiyat qonli to'qnashuvlar markaziga aylanib, bugungi ko'rinishga kelib qoldi?

Afg'onistondagi ichki bo'linish bu ziddiyatlarning chuqur ildizi edi. Mamlakatdagi bo'linish – bu shunchaki siyosiy tushuncha emas, balki asrlar davomida to'planib, chuqur ildiz otgan va urushlar olovida yanada chuqurlashgan ulkan ijtimoiy jarohatdir. Bu Afg'oniston fojiasining chuqur va murakkab sababidir. Pushtunlar: Mamlakatning eng yirik va hukmron etnik guruhi. Tarixan davlat boshqaruvi, boylik va hokimiyat ularning qo'lida to'plangan. Hazoralar: Markaziy Osiyo qoniga ega bo'lgan etnik kamchilik. Ular asrlar davomida kamsitilgan, "past tabaqa" sifatida ko'rilgan va eng og'ir, qora ishlarga majburlangan. Etnik bo'linish diniy tafovut bilan yanada murakkablashgan. Pushtunlarning aksariyati Sunniy musulmonlari, hazoralar esa deyarli barchasi Shia mazhabiga e'tiqod qiladi. Bu tafovut radikal guruhlar uchun hazoralarni nafaqat boshqa millat, balki "boshqa dindagi" dushman sifatida ko'rsatish va ularga nisbatan zulm o'tkazishga bahona bo'lib xizmat qilgan.

Bir jamiyat, bir davlat aholisi bo'lgan, bir-birini himoya qilishi kerak bo'lgan qavmlarning manfaat yo'lida bir-biriga sadoqatsizlik qilishi, imtiyozli qatlamning o'ziga xizmat qilayotgan mazlum qatlamni o'z manfaati yoki qo'rquvi yo'lida qurbon qilishi mamlakatni tashqi dushmanlar urushi oldida birlasha olmasligiga sabab bo'lib, mamlakatni ichkaridan yemirib, uni bugungi kundagi kabi parchalangan va zaif holatga keltirib qo'ydi. Qachonki jamiyatda ijtimoiy birdamlik o'rnini shaxsiy manfaat hamda xavfsizlik qo'rquvi egallasa, o'sha davlat ichidan yemirilib, tashqi bo'ronlar(urushlar) oldida ojiz bo'lib qoladi. Afg'on xalqi o'rtasidagi bo'linish shuni ko'rsatadiki, Afg'onistonni tashqi dushman emas, balki asrlar davomida ildiz otgan etnik adovat va ijtimoiy tengsizlik kemirib bitirgan. Mashhur siyosatchi Xenri Kissinjer o'zining "Jahon tartiboti" nomli asarida ham Afg'oniston tarixan hech qachon markazlashgan, g'arbcha ma'nodagi an'anaviy davlat bo'lmaganini, aksincha, turli qabilalar va mintaqaviy kuchlar muvozanatiga asoslangan hudud ekanini ta'kidlaydi. Buyuk Britaniya, SSSR va keyinchalik AQSH ushbu o'ziga xos ichki tuzilmaga tashqi tomondan "tartib" o'rnatmoqchi bo'lib, bir xil geosiyosiy xatoni takrorlaganini ko'rsatadi.⁶

1973-yil iyul oyining sokin tunlaridan birida Afg'oniston taqdirini hal qilishda poydevor vazifasini o'tagan

⁵ V. G. Korgun, "История Афганистана XX век", Moskva -2004, B – 385.

⁶ Xenri Kissinjer "Jahon tartiboti" – "Yangi asr avlodi", O. Orifjonov tarjimasi, Toshkent-2025. B-417

to'ntarish sodir bo'ldi. Bu to'ntarish "bosh qahramoni" amaldagi qirol Zohirshohning amakivachchasi Dovudxon edi. Dovudxon 1953-1963-yillarda bosh vazir bo'lgan, lekin u yuritgan siyosat: Pokiston bilan bo'lgan chegara va "Pushtuniston" mojarosi tufayli mamlakat iqtisodiy qamal holatiga tushib qoldi. 1963-yilda qirol Zohirshoh uni Bosh vazirlikdan iste'foga chiqishga majbur qildi. U hokimiyatga qaytishni va monarxiyani tugatib, Respublika tuzishni xohlardi. Qirol Zohirshoh o'zgarishlarni juda sekin amalga oshirayotganligi to'ntarishga sabab bo'ldi. Dovudxon mamlakatni tezroq modernizatsiya qilish tarafdori edi. Dovudxonni armiyadagi yosh ofitserlar qo'llab-quvvatladi. Ular SSSR armiyasida xizmat o'tagan va sovet mafkurasi bilan tanish edi. Qirol Italiyada davolanishda bo'lganida, Dovudxon qon to'kishlarsiz hokimiyatni egalladi va Afg'oniston Respublika deb e'lon qilindi. Ammo bu to'ntarish mamlakatdagi barqarorlikning "poydevori"ni qulatdi-qonuniy qirollik tartibi buzildi. Dovudxon hokimiyatga kelgach, o'zini mamlakatning birinchi Prezidenti deb e'lon qildi va bir qancha islohotlarni amalga oshirdi. Bu islohotlarning aksariyati, Dovudxon hokimiyatining inqirozga uchrab, parchalanishiga sabab bo'ldi. Mamlakatda bir partiyali tizim joriy etildi va yangi konstitutsiya qabul qilindi. O'zini qo'llagan so'l kuchlar va kommunistlarni davlat apparatidan hamda armiyadan asta-

sekin chetlashtira boshladi. Natijada, u o'zining eng asosiy va uyushgan siyosiy tayanchidan ajralib, butunlay yakkalanib qoldi.⁷ Dovudxon hokimiyatining dastlabki yillarida SSSR bilan juda yaqin aloqada edi. Ammo u mamlakat mustaqilligini to'liq saqlab qolish va sovet ta'sirini kamaytirish maqsadida tashqi siyosatni o'zgartirishga urindi: U Yaqin Sharqning boy arab davlatlari: Saudiya Arabistoni, Quvayt, Eron va G'arb mamalakatlari bilan yaqinlasha boshladi. 1977-yilda Moskvaga safari chog'ida Leonid Brejnev bilan uchrashuvda yuzaga kelgan keskin ziddiyat aloqalarni yanada sovuqlashtirdi. Dovudxon e'lon qilgan yer islohoti, iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va savodxonlikni oshirish kabi rejalari kutilgan natijani bermadi. Davlat byurokrtiyasining korrupsiyalashgani va mablag' yetishmasligi tufayli xalqning turmush darajasi yaxshilanmadi. Bu esa aholi o'rtasida hukumatga nisbatan norozilikni kuchaytirdi. Dovudxonning dunyoviy va markazlashgan davlat qurish siyosati mamlakatdagi dindor qatlam va radikal islomiy kuchlarning qattiq qarshiligiga uchradi. Dovudxon hukumatining so'lg'ichilarga qarshi tazyiqlari natijasida, o'zaro adovatda bo'lgan AXDP (Afg'oniston Xalq Demokratik Partiyasi)ning ikki qanoti – "Xalq" va "Parcham" guruhlarini 1977-yilda Moskva vositachiligida qayta birlashdi. Eng asosiysi, ular armiyada mahkam o'rnashib olib, Hafizullo Amin

⁷ "Afg'oniston tarixi" – o'quv qo'llanma, "Barkamol fayz media", Toshkent -2018, B – 210

boshchiligida harbiylar o'rtasida yashirin ishlar olib bordi. Har davrning tarixida ko'rib bilganimizdek, amaldagi hukumatga davlat tayanchi bo'lgan qo'shin yoki armiya qarshi bo'lsa, ushbu hukumatning qulashi muqarrar bo'lib qoladi. Ushbu tarixiy saboqning namunasi sifatida ko'rsatilayotgan Afg'oniston tarixida ham bu qonuniyat amal qildi. Ya'ni Dovudxon hokimiyatga kelganidan 5 yil o'tib, uni ham ag'darishdi. Bu inqilobning boshlanish nuqtasi sifatida 1978-yil 17-aprelda AXDP faollaridan biri Mir Akbar Xaybarning noma'lum sabablarga ko'ra o'ldirilishi va 19- aprelda uni dafn etish marosimining katta norozilik chiqishiga aylanib ketganligini olish mumkin. Shu tariqa 70-yillar davomida Afg'oniston ichki siyosatidagi xatolar 1978-yil 27-aprel kuni navbatdagi davlat to'ntarishining amalga oshirilishiga olib keldi. Mazkur to'ntarish Afg'oniston tarixida "Savr inqilobi" nomini oldi. "Savr" – Afg'onistonda qabul qilingan hijriy-qamariy yil hisobi bo'yicha 22-apreldan 21-maygacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi va shu sabab bu to'ntarish oy nomiga bog'liq holda "Savr inqilobi" deb atalgan. Sovet ittifoqida ushbu to'ntarish "Aprel inqilobi" nomi bilan talqin etilgan.⁸ To'ntarishni Afg'oniston Xalq Demokratik Partiyasi amalga oshirdi. Yangi hukumat mamlakatda Sovet ittifoqi manfaatlariga mos bo'lgan sotsialistik jamiyat qurish dasturini e'lon qildi. Bu inqilobdan keyin mamlakat nomi

Afg'oniston Demokratik Respublikasi (ADR) deb o'zgartirildi. Afg'on inqilobi haqida xabarlar tarqalgandan so'ng, G'arblik siyosatchilar ushbu to'ntarishning tashabbuskori sifatida rasman Moskvani hisoblay boshlaydilar.⁹ AXDP hokimiyatda bo'lgan davr diniy ulamolar faoliyati cheklanishi, diniy qadamjo va markazlar faoliyati to'xtatilishi, davlat tomonidan islom diniga nisbatan ateistik siyosat yuritilishi bilan xarakterlidir. Savr inqilobidan so'ng AXDP ichidagi ikki qanot – "Xalq" va "Parcham" guruhlari o'rtasida hokimiyat uchun shafqatsiz kurash boshlandi. Nur Muhammad Taraqqiy va Hafizullo Amin ("Xalq" qanoti) hokimiyatni egallab, "Parcham" a'zolarini qatag'on qila boshladi. Bu ichki parokandalik sotsialistik tuzumni zaiflashtirib, Moskvani jiddiy xavotirga sola boshladi. 1979-yil sentyabrda Hafizullo Amin fitna uyushtirib, SSSR rahbariyati qo'llab-quvvatlayotgan Taraqqiyini bo'g'ib o'ldirtirdi. Amin yuritgan o'ta repressiv siyosat xalq qo'zg'oloniga sabab bo'ldi. Boshlangan xalq harakatini mujohidlar guruhi harakatlantirardi. 1979-yildagi Eronda Islom inqilobi yuz berib, AQSH ta'siri siqib chiqarilayotgan paytda, janubiy Osiyoda ta'sirini saqlab qolish maqsadida Vashington ma'muriyati Afg'onistondagi mujohidlar guruhini yashirincha moliyalashtirishni boshladi. Moskva agar Afg'onistondagi sotsialistik rejim qulasa, uning o'rniga AQSHparast

⁸ "Afg'oniston tarixi" – o'quv qo'llanma, "Barkamol fayz media", Toshkent – 2018, B -215

⁹ Arnold, A. – "Afghanistan: The Soviet Invasion in Perspective", "Stanford: Hoover Institution Press", 1981. B – 68.

hukumat kelishi va SSSRning janubiy chegaralariga bevosita tahdid solishidan, hatto u yerda AQSH raketalarini o'rnatilishi mumkinligidan qo'rqdi. Afg'oniston siyosiy sahnasidagi bu muvozanatsizlik uni Sovuq urush qutblari o'rtasidagi shafqatsiz shaxmat taxtasiga uloqtirdi. 1979-yil 25-dekabrda sovet qo'shinlari shimoliy chegarani kesib o'tdi. Qo'shin kiritilgandan ikki kun o'tgach, sovet maxsus xizmatlari Kobuldagi Toj-Bek saroyiga shiddatli hujum uyushtirdi. Operatsiya natijasida Afg'oniston rahbari Hafizullo Amin o'ldirildi. Uning o'rniga Moskvaga butunlay sodiq bo'lgan va o'sha paytgacha Pragada surgunda yurgan Babrak Karmal samolyotda Kobulga olib kelindi va davlat rahbari deb e'lon qilindi. Sovet armiyasining mamlakatga kirib kelishi afg'on jamiyatida keskin nafrat to'loqini uyg'otdi. Shunday vaziyatda Afg'oniston va Pokiston chegara hududlarida "yangi hukumatga" qarshi kuchlar tashkillashtirish boshlandi. Mamlakatdagi tarqoq holda yurgan isyonchi guruhlar va qabilalar dushmanga qarshi birlasha boshladilar. Ular o'zlarini mujohidlar deb e'lon qilib, sovet qo'shinlari va Kobuldagi qo'g'irchoq hukumatga qarshi urush boshlab yuborishdi. Ushbu qarshilik kuchlariga AQSH, Eron, Pokiston va boshqa mamlakatlar harbiy maslahatchilari tayyorlov markazlarida ko'mak berib keldilar.¹⁰ Xususan, AQSH Markaziy

Razvedka Boshqarmasi Pokiston orqali afg'on isyonchilariga milliardlab dollar pul va eng zamonaviy qurollarni (jumladan, sovet samolyotlarini urib tushiradigan "Stringer" raketalarini) yetkazib bera boshladi. Harbiy harakatlar o'ziga xos xarakterga ega edi: Sovet armiyasi va hukumat kuchlari yirik shaharlar, viloyat markazlari, aerodromlar va asosiy avtomobil yo'llarini nazorat qilardi. Mujohidlar esa tog'li hududlar, qishloqlar va barcha strategik chekka yo'llarni nazorat ostida ushlab, sovet postlariga to'satdan hujumlar uyushtirardi. Peshovarda (Pokiston) mujohidlarning siyosiy qarorgohlari tashkil etildi. Harbiy harakatlar hech qanday natija bermay, sovet askarlari orasida qurbonlar soni keskin ortib borayotganini ko'rgan SSSR Kobulda siyosiy islohot o'tkazishga qaror qildi. 1986-yilda samarasiz harakat qilgan Babrak Karmal hokimiyatdan chetlatildi. Uning o'rniga afg'on maxsus xizmati sobiq rahbari Najibullo hokimiyat tepasiga olib kelindi. Najibullo urushni to'xtatish uchun "Milliy yarashuv" siyosatini e'lon qildi, ammo mujohidlar u bilan muzokaraga kirishishni rad etishdi. SSSRda Mixail Gorbachyov hokimiyatga kelgach, Afg'oniston urushini imperiya uchun "qonayotgan jarohat" deb atadi va u yerdan chiqib ketish strategiyasini boshladi. 1988-yil 14-aprelda Jenevada Afg'onistondagi vaziyatni siyosiy yo'l bilan hal etish bo'yicha tarixiy kelishuv

¹⁰ "Afg'oniston tarixi" – o'quv qo'llanma, "Barkamol fayz media", Toshkent -2018, B – 222.

imzolandi. 1988-yil 15-maydan boshlab sovet qo'shinlarini olib chiqish boshlandi va 1989-yil 15-fevralda general Boris Gromov boshchiligidagi eng so'nggi sovet harbiy qismi Amudaryo ko'prigi (Hayraton) orqali Afg'onistonni butunlay tark etdi. Biroq, bu bilan mamlakatda tinchlik o'rnatilmadi - sovetlar ketgach, ichki fuqarolar urushi yanada mudhishroq bosqichga o'tdi. 1991-yil oxirida sovet ittifoqi parchalanishi natijasida 3 yildan buyon SSSR tomonidan moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlanayotgan Najibullo hokimiyati quladi. Mujohidlarning o'zaro qirg'inbaroti, mamlakatdagi anarxiya va korrupsiya xalqni butunlay to'ydirgan edi. Bunday tartibsizlik fonida 1994-yil oxirida mamlakat janubidagi Qandahor viloyatida Mulla Muhammad Umar boshchiligidagi radikal islomiy "Tolibon" harakati paydo bo'ldi. Pokiston tomonidan qo'llab-quvvatlangan toliblar "mamlakatda tartib o'rnatish va shariat qonunlarini joriy etish" shiori ostida juda tez sur'atlar bilan viloyatlarni egallay boshladi. Tolibon mamlakatni "Afg'oniston Islom Amirligi" deb e'lon qildi va o'ta qattiq, radikal diniy tartiblarni joriy etdi. Ahmad Shoh Masud boshchiligidagi kuchlar esa shimolda "Shimoliy ittifoq"ni tuzib, toliblarga qarshi qarshilik ko'rsatishda davom etdi. Mamlakat yangi asr bo'sag'asiga mana shu ikki qutbli urush holatida kirib bordi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, Afg'onistonning bugungi siyosiy inqirozi va tizimli tanazzuli tasodifiy jarayon emas, balki tashqi kuchlarning agressiv aralashuvi hamda ichki bo'linishlarning o'zaro qo'shilishi natijasida yuzaga kelgan global geosiyosiy fojia oqibatidir. Mamlakat uzoq yillar davomida buyuk davlatlarning o'zaro raqobat maydoniga aylantirilishi oqibatida o'zining milliy davlatchilik poydevori va ichki barqarorlik mexanizmlarini butunlay yo'qotdi. Afg'oniston bugun nega bunday chorasiz ko'rinishda? Chunki yarim asr davomida har bir kelgan yangi kuch va tashqi ittifoqchi afg'on zaminida o'z mafkuraviy andozasini zo'ravonlik bilan sinab ko'rdi, ammo o'sha zaminning real ijtimoiy arxitekturasini tushunishni istamadi. Oqibatda, xalqaro tajovuzlar va ichki bo'linishlar girdobida qolgan mamlakat bir necha avlodning hayotini anduh, qurol va qon hidiga qorishtirib yubordi. Mavzuning eng og'riqli ijtimoiy nuqtasi ham aynan mana shu uzilgan avlodlar taqdiridadir. Mashhur afg'on yozuvchisi Xolid Husayniy o'zining "Shamol ortidan yugurib" asarida butun boshli millat fojiasini va uzoq yillik siyosiy inqirozlar sirtmog'ida qolgan jamiyat qiyofasini birgina jumlada mukammal ifodalagan edi:

"Afg'onistonda bolalar ko'p, ammo bolalik yo'q..."

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Afg'oniston tarixi" - o'quv qo'llanma, Toshkent Davlat Sharqshunoslik universiteti, "Barkamol fayz media", Toshkent -2018.
2. V. G. Korgun, "История Афганистана XX век", Moskva -2004.
3. Louis Dupree, "Afghanistan", Princeton University Press, Prinseton – 1980.
4. Xenri Kissinjer "Jahon tartiboti" – " Yangi asr avlodi", O. Orifjonov tarjimasi, Toshkent-2025.
5. Arnold, A. – "Afghanistan: The Soviet Invasion in Perspective", "Stanford: Hoover Institution Press", 1981.
6. Safarovich, S. S., & Odiljonovich, I. F. (2020). Symbiosis of civilizations as an important factor in the formation and development of scientific thinking in Uzbekistan. Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, 1-12.
7. Odiljonovich, I. F. (2022). The Role Of Art Exhibitions In The Development Of Cultural Relations Between Uzbekistan And The European Union. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 1522-1524.